

Jasminka Filipović

Zaštita vladavine prava

**Šta iz ovog modula mogu da primenim u radu sa učenicima (sa-
držaji, metode/tehnike...) u okviru ove nastavne jedinice:**

- Video prilog prof.dr. Đorđa Pavičevića: Vladavina prava

Planirani ciljevi časa:

- upoznavanje učenika sa pojmom vladavine prava
- upoznavanje učenika sa mehanizmima zaštite vladavine prava
- upoznavanje sa ulogom građana i građanki u zaštiti vladavine prava
- ukazivanje na značaj građanskog aktivizma u očuvanju vladavine prava
- razvijanje svesti o krhkosti i ranjivosti prava građana i građanki naspram državnog aparata i njegovih mehanizama prinude.
- CILJEVI prema prohektnom učenju

Očekivani ishodi rada:

- učenici znaju šta je vladavina prava
- uvideli su značaj vladavine prava za građanina/ku i društvo u celini
- učenici znaju koji su mehanizmi zaštite vladavine prava
- uvideli su ulogu i značaj građanskog aktivizma u zaštiti vladavine prava
- uočili su ranjivost prava građana/ki naspram državnog aparata i njegovih mehanizama prinude.

Ključni pojmovi planirani za obradu na času:

Pojam	Opis pojma
Pravda	Pravda je čovekova predstava i želja o uspostavljanju idealnih međuljudskih odnosa, u kojima su zadovoljene potrebe svih, u kojima ljudi postupaju časno, a svaki pojedinac dobija ono što mu pripada. Pravo neprestano pokušava da dostigne svoj ideal-pravdu. „Pravednost- čvrsta i trajna volja da se svakome dodeli njegovo pravo.“ Justinijan

Vladavina prava	Ovaj pojam, ima korene u političkoj filozofiji, u najširem institucionalnom smislu podrazumeva uspostavljanje države koja je u stanju da slobodu svojih građana zaštititi od sopstvene samovolje i samovolje drugih građana. Uspostavljanje pravne države u kojoj su svi građani jednaki pred zakonom i u kojoj niko ne može imati više prava od drugih, tj. ne može imati privilegije, ali niko ne sme imati ni manje prava od drugih, odnosno ne može biti diskriminisan ni po kom osnovu. Kao i demokratija, vladavina prava je ideal kojem treba stremiti, ali u praksi ona je više permanentni proces unapređenja sloboda i njihove zaštite nego dostižno konačno stanje.
Zaštita vladavine prava	Vladavina prava je zagantovana Ustavom Srbije. Da bi se zaštitila vladavina prava važno je da zakonodavna vlast tj. parlament kontroliše izvršnu vlast (preko postavljanja pitanja ministrima, proveravanja dokumenata i salušavanja važnih državnih službenika), da sudovi rade nezavisno od ostalih grana vlasti, pre svega od izvršne vlasti. Sve tri grane vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska) treba da jedna drugu kontrolišu. Kada je narušena ravnoteža vlasti mediji su mehanizam putem koga se vrši pritisak na ostale grane vlasti. Zaštita vladavine prava u nekom krajnjem aspektu pada na građane onda kada vlast želi da prekorači ono što su njena ovlašćenja i da upotrebi moć na različite načine koji nisu primereni ni sa stanovišta prava, ni sa stanovišta dobrobiti samih građana.
Nezavisno sudstvo	Sudovi su prva instanca koja štiti prava građana i zato je važno da sudovi budu nezavisni. Vladavina prava je efikasna ako postoji nezavisno sudstvo da je podrži. Ta nezavisnost je istovremeno kolektivna nezavisnost institucija sudstva od mešanja izvršne vlasti, kao i lična nezavisnost pojedinačnih sudija da vrše svoju dužnost bez straha i pristrasnosti.
Vlast	Vlast donosi odluke koje su obavezujuće za sve pripadnike zajednice. Ovim odlukama se regulišu uzajamni odnosi građana i upotreba resursa na određenoj teritoriji (opština, grad, okrug, država). Proces donošenja odluka se odvija u institucijama i prema prethodno utvrđenim pravilima.

Savet Evrope	Savet Evrope je regionalna međunarodna organizacija sa sedištem u Strazburu koja obuhvata 46 evropskih zemalja. Svaka evropska država može da postane članica pod uslovom da prihvati savremena demokratska načela i da u potpunosti garantuje svojim građanima sva osnovna ljudska prava i slobode. Nadzorna tela Saveta Evrope daju preporuke državama članicama o poštovanju ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Država koja želi da postane članica Saveta Evrope mora da potpiše i ratifikuje Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima.
Evropski sud za ljudska prava u Strazburu	Evropski sud za ljudska prava je sudska instanca sa sedištem u Strazburu, kojoj se mogu obratiti svi građani zemalja članica Saveta Evrope kao potpisnica Evropske Konvencije o ljudskim pravima, koji smatraju da su im povređena prava propisana ovom Konvencijom. Sud je organizovan tako da svaka od članica Saveta Evrope koje su ratifikovale navedenu konvenciju daje po jednog sudiju, tako da je broj sudija jednak broju zemalja članica Saveta Evrope. Sud razmatra žalbe iz nadležnosti javnih organa vlasti (zakonodavstva, uprave, sudstva), anikako protiv pojedinaca ili privatnih organizacija. Osnovni preduslov je da je lice koje podnosi zahtev prethodno iscrpelo sva domaća pravna sredstva.
Projektna nastava	Projektna nastava je metoda podučavanja u kojoj učenici stiču znanja i veštine radeći duži vremenski period kako bi istražili i odgovorili na autentično, zanimljivo i složeno pitanje, problem ili izazov.

Korišćeni izvori saznanja i stručna literatura*

Knjiga/knjige	Uvod u demokratiju, Kreativni centar, 1997.
Internet	https://direktno.rs/vesti/drustvo-i-ekonomija/267153/apel-roditelja-omogucite-osobama-sa-autizmom-da-izadju-napolje.html • https://direktno.rs/vesti/drustvo-i-ekonomija/267183/poverenica-uputila-inicijativu-za-dozvolu-kretanja-osobama-s-autizmom.html
Mediji	
Ostalo	

* upisati što precizniji izvor informacija, sa pratećim podacima (autor, naslov, izdanje, emitovanje, web adresu i slično)

Uočavanje povoljnih/nepovoljnih parametara u konkretnim radnim okolnostima

Od kojih znanja, interesovanja, veština, stavova, očekivanja, potreba učenika polazim; predviđanje prednosti i teškoća prilikom realizacije radionica

očekivane povoljnosti u radu sa učenicima	očekivane teškoće u radu sa učenicima i u realizaciji
• Učenici su za vreme vanrednog stanja u velikoj meri bili upoznati sa uvedenim merama kod nas i u drugim državama i mogli su da razmišljaju da li su one bile proporcionalne opasnosti koja postoji • Poznavanje dečijih i ljudskih prava • Učenici imaju roditelje koji imaju iskustvo učestvovanja u protestima	• Slabija zainteresovanost za praćenjem događaja iz društveno-političkog života • U redovnim uslovima postoji negodovanje da rade zadatke kod kuće

kako ih primeniti	kako ih prevazići
• navedu primere kršenja ljudskih prava kod nas • na osnovu znanja o ljudskim pravima učenici su senzibilisani i za uviđanje neophodnosti ličnog angažovanja u korist njihove zaštite • navedu primere građanskog aktivizma svojih roditelja	• Odabirom fotografija, aktuelnih primera koji će povećati motivaciju učenike za rad • Korišćenjem video formata koji takođe povećavaju motivaciju učenik

Scenario časa

Razred u kome je čas planiran za realizaciju: III godina

Obrazovni profil učenika u grupi i stepen obrazovanja:

Tehničar drumskog saobraćaja, IV stepen

AV sredstva i potrošni materijal:

Video prilog o Vladavini prava, fotografija

Uvodni deo

Okvirno vreme planirano za obradu: 10 min.

Metode rada/tehnike:

Dijaloška, ilustrativna

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika:

U okviru ovog dela moguće je ostvariti više nastavnih situacija; navesti ih prema planiranom redosledu odvijanja i opisati ih.

Fotografija javnog bičevanja parova u Indoneziji koji su uhvaćeni kako razmenjuju nežnost u javnosti pre braka što se prema šerijskom zakonu smatra zločinom u toj regiji.



Razgovor sa učenicima o fotografiji:

1. Šta fotografija prikazuje?
2. Da li su čuli za šerijatski zakon?
3. Da li se kod nas mogu doneti ovakvi zakoni? Zašto ne?
4. Da li su u našim zakonima sadržana ljudska prava?

Nastavnik: Poslanici koji sede u parlamentu (zakonodavna vlast) imaju odgovornost prema građanima da ne donose zakone koji idu protiv građana i njihovih prava. Važan je kvalitet zakona koji se donose, da su to zakoni koji u sebi sadrže ljudska prava.

Nastavnik objašnjava pojma vladavine prava

Glavni deo

O okvirno vreme planirano za obradu: 30 min.

Metode rada/tehnike:

Diskusija, grupni rad, prezentacija

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika:

U okviru ovog dela moguće je ostvariti više nastavnih situacija; navesti ih prema planiranom redosledu odvijanja i opisati ih.

Prvi korak:

Nastavnik prikazuje učenicima deo video priloga o vladavini prava : Regulisanje vladavine prava (5 min)

Nastavnik podeli učenike u grupe.

Zadatak za učenike:

Iznesu i zapišu činjenice koje su u videu iznesene i da na osnovu onog što su slušali zapišu svoja pitanja, razmišljanja i dileme koje im se otvaraju. Sledi razmena grupa na nivou odeljenja.

Pitanja za diskusiju nakon razmene malih grupa:

- Koji su mehanizmi zaštite vladavine prava?
- Kako Parlament, izvršna vlast (vlada), sudovi i mediji mogu biti "dobar ili loš" sluga građana?

Napomena: ukoliko nastavnik oseti da treba može da pomogne učenicima kroz sledeće pretpostavke:

Korak 2

Zaštita vladavine prava u nekom krajnjem aspektu pada na građane onda kada vlast želi da preokorači ono što su njena ovlašćenja i da upotrebi moć na različite načine koji nisu primereni ni sa stanovišta prava, ni sa stanovišta dobrobiti samih građana.

Nastavnik podeli učenicima primer narušavanja prava građana/ki naspram državnog aparata, s obzirom na aktuelnu situaciju pandemije virusa Covid 19.

• Primer kršenja prava osobama sa autizmom za vreme vanrednom stanju, link:

<https://direktno.rs/vesti/drustvo-i-ekonomija/267153/apel-roditelja-omogucite-osobama-sa-autizmom-da-izadju-napolje.html>

- Nastavnik skreće pažnju učenicima na krhkost i ranjivost prava građana i građanki naspram državnog aparata i njegovih mehanizama prinude.

Pitanja za učenike/ce:

- Da li razumete ranjivost ove grupe i njihovu potrebu za posebnim tretmanom?
- Kako su zaštitili i odbranili svoja prava?
- Koja je uloga medija?

Završni deo

Okvirno vreme planirano za obradu: 5 min

Metode/tehnike:

Sumiranje

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika:

U okviru ovog dela moguće je ostvariti više nastavnih situacija; navesti ih prema planiranom redosledu odvijanja i opisati ih.

Nastavnik zajedno sa učenicima izvodi zaključak o značaju koju građani i društvo imaju od vladavine prava.

Drugi čas

Uvodni deo

Okvirno vreme planirano za obradu: 5 min.

Metode/tehnike:

Dijaloška

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika.

- Nastavnik zajedno sa učenicima ponavlja pojma vladavine prava i značaj koji ona ima za građane i razvoj demokratskog društva.
- Nastavnik prikazuje učenicima deo iz video priloga o vladavini prava: *Kome mogu da se obrate* (5 min.)

Nastavnik pomaže učenicima da se sete i navedu primere pritiska/ protesta /akcija građana u kojima su se građani borili sa vlastima koje su kršile svoja ovlašćenja i zloupotrebljavale poverenje koje su im građani dali.

Glavni deo

Okvirno vreme planirano za obradu: 35 min.

Metode/tehnike:

Metode: monološka, monološko-dijaloška

Tehnike: individualni rad i diskusija u malim grupama

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika:

Nastavnik objašnjava učenicima šta je projektno nastava, šta se od njih očekuje i kako da odgovore na zahteve projektnog učenja.

Učenici biraju u kom pravcu će dalje u radu da se bave istraživanjem zaštite vladavine prava.

Nastavnik predlaže učenicima sledeće istraživačke zadatke:

- Jedna grupa istraživačkih zadataka: da istraže primere uspehli dopisa raznim institucijama, pojedincima od uticaja koji su izazvali i pokrenuli određene reakcije nadležnih tela, ili su izazvali određene kontroverze i pokrenuli javnu debatu o određenom problemu. Sami sastave takve dopise i na taj način se vežbaju

u oblikovanju i pisanju dopisa koje građani i građanke mogu da šalju različitim ustanovama, koje im krše ili ugrožavaju prava.

- Druga grupa istraživačkih zadataka: da istraže akcije koje su primer uspešnog građanskog aktivizma kod nas (zašto su pokrenute, kontekst, ko je učestvovao, koji načini organizovanja i delovanja građana su primenjivani, kakvi su efekti akcija na društvo, pojedince.
- Treća grupa zadataka bi bilo istraživanje delovanja i aktivnosti domaćih i međunarodnih tela i ustanova, koje se bave zaštitom vladavine prava, zatim istraživanje sudske prakse, sprovođenja presuda (Evropskog suda u Strazburu) itd.
- Četvrta grupa zadataka bi bila uočavanje nekog primera ugrožavanja ili kršenja određenih građanskih prava u okruženju i obraćanje narodnim poslanicima i poslanicam u Parlamentu, Zaštitniku građana, Poverenici za zaštitu rodne ravnopravnosti, kao i međunarodnim organizacijama i telima. Đaci bi mogli da izrade katalog ili indeks svih domaćih i međunarodnih relevantnih predstavnika, tela, udruženja i organizacija, kao imenik, adresar i leksikon, koji bi svaki đak poneo iz škole.

Učenici biraju istraživački zadatak i kako će dalje da rade na njemu. Ako je potrebno nastavnik daje direkciju.

Učenici projektni zadatak rade u grupi koju sami odaberu ili formiraju grupe uz pomoć nastavnika (ne više od 5 učenika u grupi) i svaka grupa treba da odredi svog predstavnika.

Nastavnik upoznaje učenike sa pravilima rada u toku projektnog učenja.

Rad na istraživačkom zadatku grupe započinju na času unutar svojih odabranih grupa, istražuju i saopštavaju šta su od informacija pronašli.

Metode rada/tehnike:

Dijalog

Opis nastavne situacije. Aktivnosti nastavnika i učenika:

Nastavnik objašnjava učenicima da će na sledećem času da prikažu istraživački zadatak koji su uradili, da će im drugi učenici postavljati pitanja i da će se diskutovati.

Za više materijala za pripremu časova i korisnih informacija o predmetu građansko vaspitanje posetite platformu Građanskog vaspitanja na <https://rc.gradjanske.org/gradjansko-vaspitanje/>.

